

Eksempel på hvordan utjevningsmandatene fordeles på partier og fylker med den nye valgordningen

Ved stortingsvalget i 2009 ble fordelingen av distriktsmandater og utjevningsmandater som vist i tabell 1 under.

Tabell 1. Oppslutning og mandatfordeling ved stortingsvalget i 2009

Mandatfordeling for hele landet							
Stortingsvalg 2009. I alt: 2682948 stemmer						L-H = 5.41	
Sainte Laguë - 1.4 - 4.0 - 150 - 19							
Parti	Stemmer	Prosent	Distrikt	Utjevning	Sum	Diff. 2009	Prop.
Rødt	36220	1.4	0	0	0	0	-1.40
Pen	11900	0.4	0	0	0	0	-0.40
SV	166366	6.2	6	5	11	0	0.31
A	949060	35.4	64	0	64	0	2.47
V	104148	3.9	2	0	2	0	-2.72
KrF	148750	5.5	4	6	10	0	0.42
SP	165014	6.2	9	2	11	0	0.31
H	462465	17.2	27	3	30	0	0.55
FrP	614724	22.9	38	3	41	0	1.36
Andre	24301	0.9	0	0	0	0	-0.90

Av de i alt 19 utjevningsmandatene fikk Sosialistisk Venstreparti 5, Kristelig Folkeparti 6, Senterpartiet 2, Høyre 3 og Fremskrittspartiet 3. Både fordelingen av distriktsmandater og utjevningsmandater skjer ved hjelp av den modifiserte Sainte Laguës metode. Det vil si at partienes stemmetall divideres med en nevner som følger oddetallsrekken (1,4 -3 - 5 - 7 osv.). Hvis et parti har vunnet ett mandat, divideres det opprinnelige stemmetall med 3. Har partiet vunnet to mandater divideres stemmetallet med 5 (2*antall mandater+1). Modifiseringen av Sainte Laguës metode ligger i økningen av første deletall fra 1 til 1,4.

Fordelingen av utjevningsmandater på partiene skjer altså på samme måte som i den ordningen som gjaldt fra og med valget i 1989 til og med valget i 2001. Forskjellen er at antallet utjevningsmandater er økt fra 8 til 19. Fordelingen av utjevningsmandater på partiene er altså fastlagt før man fordeler disse mandatene på de enkelte fylkene. Dette er viktig. En enkel forklaring på hvordan dette skjer er å tenke seg to atskilte valgoppgjør. Først fordeler man distriktsmandatene på de enkelte partiene i 19 fylkesvise valgoppgjør. Deretter foretar man en ny fordeling av 169 mandater med hele landet som valgkrets, dvs. at man summerer partienes stemmetall i de enkelte fylkene i en totalsum for hele landet. De partier som kommer over sperregrensen på 4 prosent, og som ikke har fått flere mandater i den fylkesvise fordelingen enn i den nasjonale, er med i konkurransen om de 19 utjevningsmandatene. Differansen mellom det antall mandater et parti vinner i det nasjonale valgoppgjøret og det antall distriktsmandater partiet får, er det antall utjevningsmandater vedkommende parti skal ha.

Den geografiske fordelingen av utjevningsmandatene er imidlertid ny sammenlignet med tidligere ordninger. Utgangspunktet for fordelingen av partienes utjevningsmandater på fylkene er partienes gjenstående stemmetall (restbrøk eller restkvotient) i de enkelte fylker. Dette stemmetallet divideres på det gjennomsnittlige antall stemmer som står bak distriktsmandatene i vedkommende fylke (utjevningsmandatet teller altså ikke med). Har et

parti 250 reststemmer i et fylke med 50 000 velgere blir altså kvotienten større enn om det var 250 reststemmer i et fylke med 100 000 velgere

La oss ta et eksempel: Fremskrittspartiet fikk 61147 stemmer i Hordaland. FrP vant 3 distriktsmandater i fylket og står igjen med en rest på $61147/7=8735,29$ stemmer. Det samlede antall avgitte stemmer i Hordaland var 268033. Fylket har 14 distriktsmandater, slik at gjennomsnittlig antall stemmer bak hvert mandat er $268033/14= 19145,21$. FrPs restkvotient justert for det gjennomsnittlige antall stemmer bak mandater i Hordaland er således $8735,21/19145,21 = 0,4563$. I tabellen gjenfinner vi dette tallet som 4563 (alle kvotientene i tabell 2 er multiplisert med 10 000).

Tabell 2. Restkvotienter ved stortingsvalget i 2009. Kvotienter som vinner utjevningsmandater markert med hvitt.

Stortingsvalg 2009 Sainte Laguës metode - 1.4 - 4.0 - 150 - 19										
Fylker	Rødt	Pen	SV	A	V	KrF	SP	H	FrP	Andre
Akershus	1280	796	2834	4593	2443	4645	4708	3854	4064	952
Aust-Agder	190	153	1302	3250	1033	3353	1313	1630	2606	197
Buskerud	497	0	3663	3296	2432	2531	4973	3103	4023	609
Finnmark	322	0	3223	2593	913	1106	1739	4281	2975	1339
Hedmark	408	1374	4589	3664	1718	1719	2398	2376	4177	367
Hordaland	3549	352	2559	3876	6456	3332	2571	4034	4563	1437
Møre og Romsdal	377	0	3046	3506	3057	2252	2284	4299	4381	566
Nordland	1269	0	2323	3925	2052	3315	2483	3447	4380	1373
Nord-Trøndelag	309	0	3235	3104	1463	2014	2592	4464	2910	280
Oppland	352	482	3088	3923	1785	1831	2476	2233	3504	362
Oslo	6396	567	3288	4308	3431	4351	1548	3851	4029	1534
Rogaland	480	733	5611	4469	5317	4503	2317	3346	3528	948
Sogn og Fjordan	369	0	2331	2367	1332	2714	3357	4847	2109	174
Sør-Trøndelag	1139	568	2372	4098	3251	3427	2179	4169	3531	915
Telemark	608	184	2661	2975	1258	3307	2748	2192	3835	324
Troms	885	0	4471	3149	1532	2167	4998	2576	3024	1054
Vest-Agder	231	337	1974	4411	1557	2587	1784	2925	2738	656
Vestfold	388	239	3913	2887	1805	2821	1948	3928	3266	560
Østfold	559	709	3491	3497	2008	4612	3893	3945	2980	559

Første steg ved fordelingen av utjevningsmandater på fylkene er å holde utenfor de partier som ikke har vunnet noe utjevningsmandat i det hele tatt. I tabell 2 gjelder det partiet Rødt, Pensjonistpartiet, Arbeiderpartiet og Venstre. De to første fikk ingen mandater overhodet, mens Arbeiderpartiet fikk en så god uttelling ved distriktsoppgjørene at de ikke skal ha noen utjevningsmandater. Venstre på sin side får ikke utjevningsmandater fordi de ikke kom over sperregrensen på 4 prosent. Vi står da igjen med restkvotientene til SV, KrF, Sp, H og FrP. For å tydeliggjøre fordelingen har vi samlet alle restkvotientene til disse fem partiene i tabell 3, og sortert dem etter synkende størrelse. Det partiet som har den største restkvotienten, får det første utjevningsmandatet og så videre. Men fordi det bare er ett utjevningsmandat i hvert fylke kan det hende at dette mandatet allerede er tatt av et annet parti. Og etter at partiet har fått det antall utjevningsmandater det skal ha, er partiet ikke lenger med i konkurransen. Vi har altså å gjøre med to atskilte faser: 1) beregningen av hvilke partier som skal få

utjevningsmandater og hvor mange de skal få, og 2) i hvilke fylker partiene får sine utjevningsmandater. Det er bare den siste fasen som vises i dette eksempelet. Det som er viktig å ha klart for seg er at de to fasene ikke er koblet sammen. Rekkefølgen utjevningsmandatene blir vunnet på i 1) spiller ingen rolle for den geografiske fordelingen i 2). Tabell 3 viser restkvotientene ved stortingsvalget i 2009 og fordelingen på partier og fylker.

Tabell 3. Restkvotienter for fordelingen av utjevningsmandater på partier og fylker.

Restkvotient	Parti	Fylke	Utfall	Utj.mand.nr
0,5611	SV	Rogaland	Vinner mandat	1
0,4998	Sp	Troms	Vinner mandat	2
0,4973	Sp	Buskerud	Vinner mandat	3
0,4847	H	Sogn og Fjordane	Vinner mandat	4
0,4708	Sp	Akershus	Har fått sine mandater	
0,4645	KrF	Akershus	Vinner mandat	5
0,4612	KrF	Østfold	Vinner mandat	6
0,4589	SV	Hedmark	Vinner mandat	7
0,4563	FrP	Hordaland	Vinner mandat	8
0,4503	KrF	Rogaland	Tatt av SV	
0,4471	SV	Troms	Tatt av Sp	
0,4464	H	Nord-Trøndelag	Vinner mandat	9
0,4381	FrP	Møre og Romsdal	Vinner mandat	10
0,438	FrP	Nordland	Vinner mandat	11
0,4351	KrF	Oslo	Vinner mandat	12
0,4299	H	Møre og Romsdal	Tatt av FrP	
0,4281	H	Finnmark	Vinner mandat	13
0,4177	FrP	Hedmark	Har fått sine mandater	
0,4169	H	Sør-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,4064	FrP	Akershus	Har fått sine mandater	
0,4034	H	Hordaland	Har fått sine mandater	
0,4029	FrP	Oslo	Har fått sine mandater	
0,4023	FrP	Buskerud	Har fått sine mandater	
0,3945	H	Østfold	Har fått sine mandater	
0,3928	H	Vestfold	Har fått sine mandater	
0,3913	SV	Vestfold	Vinner mandat	14
0,3893	Sp	Østfold	Har fått sine mandater	
0,3854	H	Akershus	Har fått sine mandater	
0,3851	H	Oslo	Har fått sine mandater	
0,3835	FrP	Telemark	Har fått sine mandater	
0,3663	SV	Buskerud	Tatt av Sp	
0,3531	FrP	Sør-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,3528	FrP	Rogaland	Har fått sine mandater	
0,3504	FrP	Oppland	Har fått sine mandater	
0,3491	SV	Østfold	Tatt av KrF	
0,3447	H	Nordland	Har fått sine mandater	
0,3427	KrF	Sør-Trøndelag	Vinner mandat	15
0,3357	Sp	Sogn og Fjordane	Har fått sine mandater	
0,3353	KrF	Aust-Agder	Vinner mandat	16
0,3346	H	Rogaland	Har fått sine mandater	
0,3332	KrF	Hordaland	Tatt av FrP	
0,3315	KrF	Nordland	Tatt av FrP	
0,3307	KrF	Telemark	Vinner mandat	17
0,3288	SV	Oslo	Tatt av KrF	

0,3266	FrP	Vestfold	Har fått sine mandater	
0,3235	SV	Nord-Trøndelag	Tatt av H	
0,3223	SV	Finnmark	Tatt av H	
0,3103	H	Buskerud	Har fått sine mandater	
0,3088	SV	Oppland	Vinner mandat	18
0,3046	SV	Møre og Romsdal	Tatt av FrP	
0,3024	FrP	Troms	Har fått sine mandater	
0,298	FrP	Østfold	Har fått sine mandater	
0,2975	FrP	Finnmark	Har fått sine mandater	
0,2925	H	Vest-Agder	Har fått sine mandater	
0,291	FrP	Nord-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,2834	SV	Akershus	Tatt av KrF	
0,2821	KrF	Vestfold	Har fått sine mandater	
0,2748	Sp	Telemark	Har fått sine mandater	
0,2738	FrP	Vest-Agder	Har fått sine mandater	
0,2714	KrF	Sogn og Fjordane	Har fått sine mandater	
0,2661	SV	Telemark	Tatt av KrF	
0,2606	FrP	Aust-Agder	Har fått sine mandater	
0,2592	Sp	Nord-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,2587	KrF	Vest-Agder	Har fått sine mandater	
0,2576	H	Troms	Har fått sine mandater	
0,2571	Sp	Hordaland	Har fått sine mandater	
0,2559	SV	Hordaland	Tatt av FrP	
0,2531	KrF	Buskerud	Har fått sine mandater	
0,2483	Sp	Nordland	Har fått sine mandater	
0,2476	Sp	Oppland	Har fått sine mandater	
0,2398	Sp	Hedmark	Har fått sine mandater	
0,2376	H	Hedmark	Har fått sine mandater	
0,2372	SV	Sør-Trøndelag	Tatt av KrF	
0,2331	SV	Sogn og Fjordane	Tatt av H	
0,232	SV	Nordland	Tatt av FrP	
0,2317	Sp	Rogaland	Har fått sine mandater	
0,2284	Sp	Møre og Romsdal	Har fått sine mandater	
0,2252	KrF	Møre og Romsdal	Har fått sine mandater	
0,2233	H	Oppland	Har fått sine mandater	
0,2192	H	Telemark	Har fått sine mandater	
0,2179	Sp	Sør-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,2167	KrF	Troms	Har fått sine mandater	
0,2109	FrP	Sogn og Fjordane	Har fått sine mandater	
0,2014	KrF	Nord-Trøndelag	Har fått sine mandater	
0,1974	SV	Vest-Agder	Vinner mandat	19
0,1948	Sp	Vestfold	Har fått sine mandater	
0,1831	KrF	Oppland	Har fått sine mandater	
0,1784	Sp	Vest-Agder	Har fått sine mandater	
0,1739	Sp	Finnmark	Har fått sine mandater	
0,1719	KrF	Hedmark	Har fått sine mandater	
0,163	H	Aust-Agder	Har fått sine mandater	
0,1548	Sp	Oslo	Har fått sine mandater	
0,131	Sp	Aust-Agder	Har fått sine mandater	
0,1302	SV	Aust-Agder	Har fått sine mandater	
0,1106	KrF	Finnmark	Har fått sine mandater	

En simulering av stortingsvalgene fra og med 1973 til og med 2001 med den nye valgordningen viser at i 86 prosent av tilfellene vinnes utjevningsmandatet av det partiet som har den største eller nest største (justerte) restkvotienten i fylket. I ytterligere 11 prosent av tilfellene ville utjevningsmandatet tilfalt et parti som har den 3. eller 4. største restkvotienten. Den minste restkvotienten som ville ha vunnet et utjevningsmandat i disse åtte valgene, ville tilsvart over 1400 stemmer i Aust-Agder. Tabellen under viser restkvotientene (justert for gjennomsnittlig antall stemmer i fylket) for alle mellom 1973 og 2001.

Tabell 4. Restkvotienter for fordelingen av utjevningsmandater 1973-2001

Restkvotient	Fylke	Parti	År	Kvotient nr.	Nr
0,6575	Telemark	KrF	2001	1	1
0,6391	Akershus	KrF	1989	1	2
0,6381	Nordland	SP	1981	1	3
0,6245	Sør-Trøndelag	SV	1985	1	4
0,6229	Østfold	SP	1977	1	5
0,6204	Sør-Trøndelag	SP	2001	1	6
0,6182	Møre og Romsdal	SV	1989	1	7
0,6156	Oslo	KrF	1989	1	8
0,6153	Buskerud	Sp	1997	1	9
0,6098	Rogaland	SP	2001	1	10
0,6015	Akershus	Venstre	1997	1	11
0,6009	Oppland	KrF	2001	1	12
0,5983	Nordland	KrF	1989	1	13
0,5919	Sør-Trøndelag	KrF	1993	1	14
0,5903	Buskerud	KrF	1973	1	15
0,5899	Hedmark	H	1993	1	16
0,5841	Finnmark	KrF	1977	1	17
0,5761	Oslo	SP	1973	1	18
0,5752	Hedmark	SV	1985	1	19
0,5725	Telemark	H	1973	1	20
0,5706	Sør-Trøndelag	SV	1981	1	21
0,5684	Oslo	KrF	1993	1	22
0,5674	Møre og Romsdal	Venstre	1997	1	23
0,5654	Oppland	FrP	1989	1	24
0,5617	Sogn og fjordane	SP	1981	1	25
0,5597	Nordland	KrF	1985	1	26
0,5581	Hedmark	FrP	1989	1	27
0,5564	Østfold	Sp	1997	1	28
0,5541	Hedmark	H	1997	1	29
0,5527	Oppland	H	1993	1	30
0,5486	Møre og Romsdal	SV	1973	1	31
0,5449	Hedmark	SV	1981	1	32
0,5448	Oppland	KrF	1977	1	33
0,5419	Hedmark	KrF	2001	1	34
0,5401	Hordaland	SP	2001	1	35
0,5395	Østfold	SV	1993	1	36
0,5388	Vestfold	SV	1973	1	37
0,5377	Østfold	SP	1981	1	38
0,5372	Nordland	KrF	1993	1	39
0,5366	Vest-Agder	FrP	2001	1	40
0,5303	Sogn og fjordane	KrF	1985	1	41
0,5275	Buskerud	SV	1993	1	42
0,5248	Møre og Romsdal	SP	2001	1	43
0,522	Oppland	H	1997	1	44

0,5215	Telemark	KrF	1989	1	45
0,5177	Nord-Trøndelag	KrF	2001	1	46
0,5167	Hordaland	SV	1977	1	47
0,5057	Telemark	KrF	1993	1	48
0,502	Nord-Trøndelag	SV	1973	1	49
0,5001	Finnmark	H	1993	1	50
0,4988	Troms	SP	1977	1	51
0,4971	Vestfold	SV	1989	1	52
0,497	Aust-Agder	FrP	2001	1	53
0,4957	Sogn og fjordane	KrF	1993	1	54
0,495	Finnmark	H	1989	1	55
0,4946	Oppland	SV	1973	1	56
0,4897	Telemark	H	1997	1	57
0,4876	Nord-Trøndelag	SV	1993	1	58
0,486	Akershus	SP	2001	1	59
0,4859	Sør-Trøndelag	SV	1977	1	60
0,4843	Buskerud	SP	1989	1	61
0,4831	Nordland	SV	1977	1	62
0,4811	Aust-Agder	KrF	1989	1	63
0,4797	Rogaland	SV	1997	1	64
0,4777	Østfold	Sp	1989	1	65
0,4762	Akershus	H	1985	1	66
0,4751	Hedmark	SP	1973	1	67
0,473	Møre og Romsdal	SV	1993	1	68
0,4728	Hordaland	KrF	1993	1	69
0,4707	Sogn og fjordane	SV	2001	1	70
0,4698	Oslo	SV	1997	1	71
0,4684	Sør-Trøndelag	Ap	1989	1	72
0,4645	Akershus	Ap	1977	1	73
0,4619	Akershus	H	1981	1	74
0,4612	Oslo	KrF	1977	1	75
0,4591	Hordaland	H	1989	2	76
0,4587	Rogaland	Ap	1973	2	77
0,4584	Oslo	H	1985	1	78
0,4573	Rogaland	Ap	1989	1	79
0,4559	Akershus	Ap	1973	1	80
0,455	Hordaland	H	1981	1	81
0,4537	Nord-Trøndelag	FrP	1997	1	82
0,4519	Oslo	H	1981	1	83
0,4499	Rogaland	H	1981	1	84
0,4485	Aust-Agder	H	1993	1	85
0,4485	Hordaland	FrP	1997	1	86
0,4456	Østfold	Ap	2001	1	87
0,4444	Finnmark	H	1997	1	88
0,4436	Troms	SV	1997	1	89
0,4433	Vestfold	SP	1981	1	90
0,4424	Hordaland	Ap	1973	1	91
0,4414	Vest-Agder	H	1977	1	92
0,4397	Buskerud	Ap	1977	1	93
0,4348	Østfold	Ap	1985	1	94
0,4333	Sogn og fjordane	Ap	1977	1	95
0,4327	Møre og Romsdal	H	1981	1	96
0,4326	Buskerud	FrP	2001	2	97
0,4319	Vestfold	SP	1977	1	98
0,4308	Troms	KrF	1989	1	99

0,4264	Hordaland	Ap	1985	1	100
0,4248	Vestfold	Ap	1985	1	101
0,4241	Nordland	SV	1973	1	102
0,4227	Oslo	H	2001	1	103
0,4227	Nordland	SV	2001	1	104
0,4211	Hedmark	SV	1977	1	105
0,4209	Rogaland	Ap	1977	1	106
0,4198	Finnmark	FrP	2001	2	107
0,4184	Rogaland	H	1985	1	108
0,4146	Telemark	H	1985	1	109
0,4117	Buskerud	Ap	1985	1	110
0,4097	Sør-Trøndelag	SV	1973	1	111
0,409	Troms	Ap	1985	1	112
0,4075	Sør-Trøndelag	H	1997	1	113
0,4071	Møre og Romsdal	H	1985	1	114
0,4025	Vest-Agder	SP	1985	1	115
0,392	Aust-Agder	Ap	1977	1	116
0,3905	Vestfold	SV	1993	2	117
0,3889	Nord-Trøndelag	FrP	1989	1	118
0,3871	Akershus	FrP	1993	2	119
0,3834	Telemark	H	1981	1	120
0,3738	Vest-Agder	H	1989	1	121
0,3735	Vestfold	FrP	2001	2	122
0,37	Vest-Agder	FrP	1973	1	123
0,3674	Sogn og fjordane	Venstre	1997	2	124
0,3641	Møre og Romsdal	Ap	1977	2	125
0,3556	Østfold	KrF	1973	3	126
0,3463	Vest-Agder	Sp	1997	1	127
0,339	Vest-Agder	FrP	1993	1	128
0,3254	Nordland	Venstre	1997	3	129
0,3195	Rogaland	FrP	1993	3	130
0,3154	Vestfold	SV	1997	4	131
0,3134	Troms	H	2001	2	132
0,3126	Finnmark	SV	1981	2	133
0,2962	Finnmark	SV	1985	2	134
0,2936	Nord-Trøndelag	SV	1985	3	135
0,2862	Troms	SV	1981	2	136
0,2837	Buskerud	FrP	1981	3	137
0,2728	Troms	Ap	1973	4	138
0,2589	Sogn og fjordane	FrP	1989	3	139
0,2567	Telemark	SV	1977	4	140
0,2535	Troms	FrP	1993	4	141
0,2227	Nord-Trøndelag	SV	1981	3	142
0,2000	Oppland	SV	1985	5	143
0,1937	Vest-Agder	FrP	1981	3	144
0,1875	Nord-Trøndelag	SV	1977	4	145
0,1533	Oppland	FrP	1981	4	146
0,1431	Aust-Agder	FrP	1981	3	147
0,1402	Aust-Agder	Venstre	1997	4	148
0,1395	Aust-Agder	FrP	1973	5	149
0,1392	Finnmark	FrP	1973	5	150
0,0986	Sogn og fjordane	FrP	1973	6	151
0,0756	Aust-Agder	SV	1985	5	152

I 2005 fikk imidlertid Venstre et utjevningsmandat i Finnmark med bare 826 stemmer i fylket, noe som ga en restkvotient på 0,0892.